

Alexandreida je středověkým zpracováním antické látky o Alexandru Makedonském. Její česká verze vznikla někdy na přelomu 13. a 14. století a odráží se v ní silně i společenské poměry v Čechách té doby:

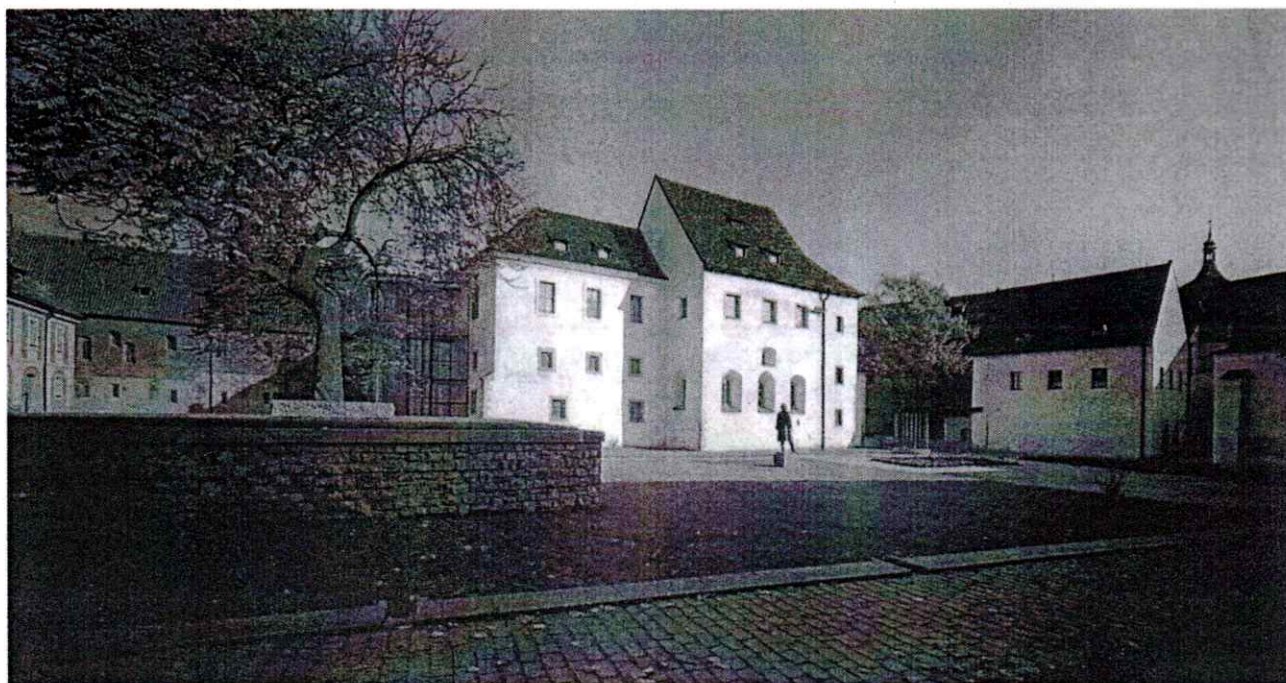
Ach světe, kak si obludný,
kak jest tvój přibytek trudný!
(...)
Dobře slóveš svět, že jsi světel,
že jsi náš zjěvný nepřitel;
(...)
...se dobře dáváš znáti
že nemóžeš na dlúžě trváti,
(...)
Zle sě námi, světe, pečeš,
jakžto ptáčkom pruhla léčeš,
a jakžto róže brzo stečeš.“

Pozn: slovo světel tu znamená zjevný, zřejmý; sě námi pečeš = o nás se staráš; pruhla je léčka (či tenata) a sloveso stečeš znamená opadáš.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu, Praha 1957, s. 142–143.

Klinštejna nebo Pirkštejna, pánové ze Šternberka se původně nazývali z Divišova apod. A ze stejných základů pocházejí i názvy jejich hradů: Rožmberk, Landštejn či také Pernštejn a podobné další. Přijímání německých jmen bylo pouhým podlehnutím momentální módě, nemělo nijaký hlubší význam; sami tito šlechtici ostatně německy ani ve valné většině neuměli. Vyšší vzdělání bylo u šlechty dosud vůbec výjimečným jevem. Z dnešního pohledu se překvapivě znalost čtení a psaní požadovala spíše na šlechticích než na jejich manželích, otcích a synech.

Kláster sv. Anežky České v Praze patří k nejstarším památkám gotického stavitelství v Čechách.

Výtvarné umění

Výrazem nové kulturní orientace se stalo i přijetí nových výtvarných podnětů. Zatímco na počátku 13. století dosud v českých zemích převládá a svého vrcholu dosahuje románské umění, v polovině století již převládne **gotika**. Nový výtvarný a stavební sloh přišel z Francie a jeho nositeli byly mnišské řády, cisterciáci a premonstráti. Jim patřily nově založené **kláštery** v Plasích, Sedlci, Oseku, Nepomuku, Zlaté Koruně, Vyšším Brodě i jinde. Stavěny byly i první gotické farní kostely. Vznosné gotické stavby jistě vyhovovaly i vkusu a potřebám světského prostředí. A tak se zanedlouho setkáváme i s prvními gotickými světskými stavbami, především s hrady: královský **Zvíkov** či **Bezděz** anebo šlechtický **Vízburk** u Trutnova či Rožmberk jsou dodnes připomínkami této tehdy nové stavební techniky. V nástěnných malbách či knižních ilustracích však až do počátku 14. století přežíval románský sloh.

Městská kultura

Gotické výtvarné umění a stavitelství záhy pronikly i do měst. Zvláště silně se promítá v architektuře i urbanistickém řešení měst nově zakládaných; snad nejvíce v **Českých Budějovicích**. Z půdorysu je patrné, jak je město budováno podle **pravidelného, geometricky jasného uspořádání**. Pravoúhle se protínající ulice, čtvercové náměstí uprostřed, v jehož blízkosti je hlavní městský kostel, jsou typickými prvky této nové podoby měst. Města jsou obehnaná hradbami, jejichž součástí a posílením jsou i pevné zdi klášterů či městských hradů.